

Primera edició: juliol de 2019
Santa Margarida i els Monjos

Edita:

AJUNTAMENT DE
SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS

Guia dels Balls Populars i les Festes Majors
del municipi de Santa Margarida i els Monjos.

PRÒLEG

Cada municipi té el seu tret diferenciador en termes culturals i festius. A Santa Margarida i els Monjos parlar de festa és fer referència a la tradició de les festes majors, tant les petites a l'hivern com les principals a l'estiu i la tardor, que des dels diferents nuclis i entitats s'organitzen per al gaudi de xics, xiques i grans.

Tradicionalment se celebren amb motiu d'una festivitat patronal: Sant Antoni Abat al gener als Monjos, Sant Raimon de Penyafort també al gener a la Ràpita, Santa Margarida al juliol als Monjos, Sant Domènec de Guzmán a l'agost a la Ràpita i al voltant de la festa del Pilar a l'octubre a Cal Rubió.

És, doncs, el teixit associatiu social i cultural que configuren les entitats el vertebrador de l'organització de les diferents festes majors i que contribueix a potenciar el conjunt de les relacions entre els veïns i les veïnes. Alhora, promou un sistema de voluntariat i col·laboració que fa créixer el factor de relació humana i creació d'una cultura de participació, fet que millora la convivència en el conjunt de la diversitat, a més donar a conèixer les tradicions folklòriques i patrimonials del municipi.

D'aquesta manera, l'impuls que des del Servei de Cultura de l'Ajuntament s'ha fet per crear un espai per donar a conèixer els elements folklòrics i festius de Santa Margarida i els Monjos —aquests balls tradicionals, alguns de nous, altres de recuperats, que formen part del paisatge de les nostres festes majors— vol servir perquè les mateixes entitats i associacions que ho potencien tinguin un referent i punt de trobada. D'altra banda, servirà per poder mostrar-ho tot l'any i, així, motivar la participació i el coneixement sobretot per part dels més menuts i menudes, i continuar fent créixer la riquesa cultural que tenim.

Som davant, per tant, d'un projecte rellevant i de referència cultural al municipi que ha de contribuir a realçar el patrimoni material i immaterial d'aquests elements del folklore popular, per tal d'incrementar-ne el coneixement i fomentar-ne la importància com a element de cohesió social, i que, com a Administració local, hem de contribuir a promoure i protegir.

Imma Ferret
L'alcaldeessa

LES FESTES MAJORS DEL MUNICIPI

Festa Major dels Monjos

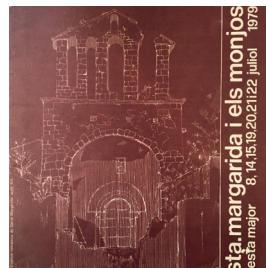
La Festa Major dels Monjos se celebra cada any al voltant del 20 de juliol en honor de santa Margarida.

La festa està organitzada per la Comissió de Festes, amb la col·laboració de l'Ajuntament i moltes entitats. Entre d'altres, la Societat Cultural La Margaridoia també organitza actes de festa major. Aquesta entitat centenària hi té un destacat programa d'activitats. Històricament, va ser la vertebradora de la festa al nucli dels Monjos, però amb la recuperació dels ajuntaments democràtics, al començament dels anys vuitanta, la Comissió de Festes va passar a ser el pal de paller de l'organització, la coordinació i la gestió de la Festa Major d'estiu, des de la perspectiva de la participació, la transversalitat i la diversitat, perquè la festa tingués un caire encara més popular.

La Festa Major disposa cada any de nombroses activitats folklòriques i tradicionals que es coordinen des de la Comissió de Festes amb totes les associacions i entitats que hi participen.

La traca dona inici als dies festius, prèvia al pregó. Les cercaviles, els balls de llum i els correfocs representen el punt de tradició dels elements i balls folklòrics, on es reuneixen tant els grups dels Monjos com els de la Ràpita. La Nit de Foc, organitzada pel ball de diables dels Monjos Spantus, posa el punt final a la festa en forma de foc i llum.

La Festa Major d'hivern dels Monjos se celebra cada any al voltant del 17 de gener en honor de sant Antoni Abat. La festa està organitzada per la Societat Cultural La Margaridoia, amb la col·laboració de l'Ajuntament, i cada any s'hi fa el sopar popular, balls, el pregó i activitats diverses.

Programa de la Festa Major dels Monjos.
Any 1979

Programa de la Festa Major dels Monjos.
Any 1982

Programa de la Festa Major dels Monjos.
Any 2017.

Festa Major de la Ràpita

La Festa Major de la Ràpita se celebra cada any al voltant del primer cap de setmana d'agost en honor de sant Domènec de Guzmán.

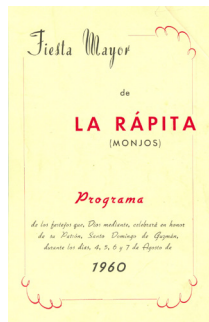
La festa està organitzada pel Centre Cultural i Recreatiu Ràpitenc (CCRR), entitat centenària, amb la col·laboració de l'Ajuntament i diverses associacions i entitats del poble. Cada any s'hi fan nombroses activitats folklòriques i tradicionals, i també participen en correfocs, cercaviles i balls de lluïment els elements i balls folklòrics populars tant de la Ràpita com dels Monjos. Com a tret diferenciador, el ball de diables de la Ràpita organitza La Fogardera, festa de foc i llum que té lloc diumenge de Festa Major.

La Festa Major d'hivern de la Ràpita se celebra cada any al voltant del 23 de gener en honor de sant Raimon de Penyafort. La festa està organitzada pel Centre Cultural i Recreatiu Ràpitenc i cada any s'hi fan el sopar popular, balls i activitats diverses.

Festa Major de Cal Rubió

La Festa Major de Cal Rubió se celebra cada any al voltant del 12 d'octubre en honor de la Mare de Déu del Pilar.

La festa està organitzada per l'entitat centenària Centre Cultural i Recreatiu de Cal Rubió, coneguda com La Societat, creada el 1907 inicialment com la Germanat. És l'espai de trobada social i cultural del poble i, amb la col·laboració de l'Ajuntament, organitza la Festa Major, que cada any té nombroses activitats folklòriques i tradicionals, de caire popular, en les quals també participen els elements i balls populars tant dels Monjos com de la Ràpita.

Programa de la Festa Major de la Ràpita.
Any 1960.

Programa de la Festa Major de la Ràpita.
Any 2017.

Programa de la Festa Major de Cal Rubió.
Any 2010.

Programa de la Festa Major de Cal Rubió.
Any 2012.

Ball d'en Serrallonga de l'Escarabina

El grup que forma part del Ball d'en Serrallonga de l'Escarabina va néixer a principis de l'any 2007.

- 8 Amb la recreació de les vides de diferents personatges que han marcat la història del poble es crea una petita representació teatral, que acompanya sempre el ball en dies solemnes, anomenada sainet. La Festa Major del 2008 la colla va fer per primera vegada el Ball d'en Serrallonga de l'Escarabina, Ball de Bandolers de Santa Margarida i els Monjos.

El 2014, tota la colla del ball va canviar i el 2015 s'hi van incorporar les bandoleres. Aquest és un fet diferencial amb altres colles, ja que fins aleshores cap ball no estava format per dones bandoleres. A més, es van incorporar les pistoles a banda dels trabucs, perquè pesen menys i són més fàcils de manipular.

Pel que fa al vestuari, cal diferenciar entre el Pelegrí (en Serrallonga), la Teresa i les bandoleres i els bandolers.

El Pelegrí vesteix barret amb ploma, fusell, capa negra, armilla, pantaló fins a sota els genolls i espadenyes amb vetes negres. La Teresa duu barret amb ploma, armilla, brusa blanca, faldilla fins a sota els genolls, pistola i espadenyes amb vetes negres. La resta de les bandoleres porten una cinta al cap. Per la seva banda, els Bandolers: barretina de color lila, armilla de pana, camisa de diferents colors, faixa lila, pantaló fins a sota els genolls, espadenyes amb vetes negres, trabuc i manta.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

En l'actualitat el ball està format per un total de disset membres: vuit bandolers (mossèn Anton, el Piques, el Petó, Julio Salvador Díez Benjumea, el Matalonga, el Gori, Sant el pastor i el Gibertó), sis bandoleres (la Maria, la botiguera, la molinera, la Jossiana, l'hostalera i l'Ermitana), el pelegrí, la Teresa i la nena.

La música:

Des del 2014 el ball té un grup de grallers propi, format per membres del Ball d'en Serrallonga, que l'any 2015 es van incorporar al grup com a bandolers.

Dances i coreografies:

Amb motiu del desè aniversari del ball es va preparar una nova cançó pròpia, «La marxa de l'Escarabina». Altres dances i coreografies: L'himne d'en Serrallonga, El gener, El febrer i L'entrada a plaça.

Capgrossos

L'origen dels capgrossos el trobem al costat del Ball de Gegants, en el qual feien contrapès entre la figura majestàtica i altiva del gegant i la figura contrafeta i esbojarrada del nan. De capgrossos, als Monjos, n'han ballat molts anys, però fins al 1957 venien de fora. Les autoritats locals els portaven de localitats veïnes a actuar per la festa de la Patrona, juntament amb altres elements festius, de vegades de franc i altres pagant. Davant la dificultat creixent de portar aquests grups, l'Ajuntament va decidir adquirir uns gegants i uns capgrossos propis el 1957. Tant capgrossos com gegants es van encarregar a l'emblemàtic establiment El Ingenio, al barri Gòtic de Barcelona.

El ball va estar format per sis capgrossos fins a la Festa Major del 1994, any en què els van restaurar i, a més, es van estrenar dos membres del ball amb trets característics del municipi.

El capgròs masculí representa un treballador de la fàbrica de ciment dels anys vint, amb la característica gorra, mostatxo, mocador i camisa. El capgròs femení, la cultura i la diversió, els altres elements que conformen la població dels Monjos i que són complementaris a la feina. Porta un pentinat típic dels anys trenta i també fulles de parra, que fan referència al conreu de la vinya, activitat econòmica del municipi.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Vuit.

La música:

Acompanyament musical de gralles i timbal.

Dances i coreografies:

Tot i que habitualment van ballant tot acompanyant els gegants, també disposen de balls propis amb músiques com «El gegant del pi» o «L'entrada a la plaça».

Vestuari:

Pantaló i camisa blanca. Com que cada capgròs representa una figura diferent, la indumentària també varia en cada cas.

Al començament qui els portava vestia túniques llargues, però amb el temps el vestuari s'ha adaptat a cada capgròs.

Gegants dels Monjos

Els gegants Raimon i Margarida dels Monjos es van presentar en públic a mitjan juliol del 1957.

- 10 Les mans i les cares van ser construïdes a l'emblemàtic establiment El Ingenio, al barri Gòtic de Barcelona, i la roba va ser obra de Disfraces Paquita, també de la ciutat comtal.

El gegant representa sant Raimon de Penyaforç i la geganta representa santa Margarida, patrona del municipi. L'any 1980 hi va començar a haver-hi les primeres colles voluntàries per portar els gegants.

L'abril del 1990, els gegants Raimon i Margarida dels Monjos van rebre el bateig oficial per part dels gegants de Perpinyà. L'any 2007, amb motiu del seu cinquantè aniversari, van celebrar un seguit d'actes pel poble i una pujada caminant al santuari de Montserrat.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Entre vuit i setze.

Mides i pesos de les figures:

El Raimon pesa entre 50 i 70 quilos i fa 3,40 metres d'alçada més 20 centímetres de corona.

La Margarida pesa entre 50 i 70 quilos i fa 3,30 metres d'alçada més 20 centímetres de corona.

La música:

Acompanyament de gralles i timbal.

Dances i coreografies:

Ball de gegants dels Monjos, amb música i coreografia pròpies.

Vestuari:

Pantaló blau marí
Camisa blau cel brodada
Faixa vermella
Espardenyes de set vetes vermelles i negres

Gegantons dels Monjos

La idea i el projecte inicial van començar l'agost del 2013 i la seva construcció, el setembre del mateix any. Després de quatre anys de treballs autodidactes d'una part dels membres de la Colla de Gegantons i altres persones, es va poder dur a terme aquest projecte. Els seus noms són representatius de personalitats de l'entorn de Santa Margarida i els Monjos.

En Gaspar i la Foix són dels pocs gegantons construïts que porten rodes perquè siguin accessibles a nens i nenes de qualsevol edat i puguin tocar-los, moure'ls i gaudir-ne sense gaires limitacions.

L'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos va col·laborar en la compra de materials. Finalment, l'abril del 2017 es van acabar de construir i es van presentar públicament el 6 de maig del mateix any.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Entre deu i vint.

Mides i pesos de les figures:

En Gaspar d'Espitlles pesa 21 quilos i fa 2,20 metres d'alçada.

La Foix de Penyafel pesa 20 quilos i fa 2,20 metres d'alçada.

La música:

Acompanyament de gralles i timbal.

Vestuari:

Samarreta blau cel amb estampat de la colla de color blanc
Pantaló blau marí
Faixa vermella
Espardenyes de set vetes vermelles i negres

Gegants de la Ràpita

12

Els gegants de la Ràpita van ser creats el 1987 i reben el nom d'Ahmet i Mariona. Representen les generacions ancestrals de la Ràpita: l'Ahmet, com a fill dels sarraïns que van envair el territori, i la Mariona, com a filla dels cristians que van empènyer els invasors cap a les terres del migjorn.

Ahmet i Mariona, durant la Festa Major d'Estiu del 1987, van sortir en cercavila pels carrers de la població acompanyats per les colles geganteres convidades. Van ser batejats de manera simbòlica des del balcó del Centre Cultural i Recreatiu Rapitenc i presentats al poble i comarca.

Els personatges, un gegants de llegenda, evoquen la història del municipi i entronca orígens i identitat de la Ràpita.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

De vuit a dotze membres.

Mides i pesos de les figures:

L'Ahmet pesa 60 quilos i fa 3,4 metres d'alçada.

La Mariona pesa 58 quilos i fa 3,4 metres d'alçada.

La música:

Acompanyament musical amb gralles i timbal.

Dances i coreografies:

El vals dels gegants.

Vestuari:

Polo color turquesa

Mocador de coll gris

Faixa negra

Pantaló blanc

Espardenyes de set vetes

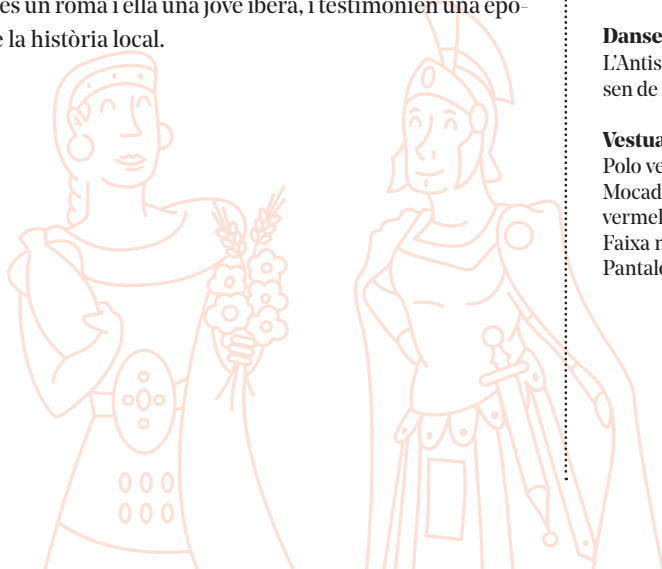
Gegantons de la Ràpita

La creació d'uns gegantons és una llarga aspiració en el temps de la colla de geganters. Els nous elements festius són fruit d'un projecte que ve de l'any 2007, coincidint amb el vintè aniversari dels gegants i la celebració a la Ràpita de la Trobada de Gegants del Penedès i el Garraf.

En aquesta ocasió els personatges també representen dues cultures que en un temps de la història vivien en paral·lel: ibers i romans.

Es diuen Antistius i Ginur i es van estrenar el 23 de gener de 2011 en el marc de la Festa Major d'Hivern, en honor de sant Raimon de Penyafort. Ell és un romà i ella una jove ibera, i testimonien una època concreta de la història local.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

De vuit a deu membres.

Mides i pesos de les figures:

L'Antistius pesa 30 quilos i fa 2,10 metres d'alçada.

La Ginur pesa 25 quilos i fa 1,80 metres d'alçada.

La música:

Acompanyament musical amb gralles i timbal.

Dances i coreografies:

L'Antistius i la Ginur disposen de danses pròpies.

Vestuari:

Polo vermell
Mocador de coll blanc i vermell
Faixa negra
Pantaló blanc

Ball del Foix

14

Es tracta d'un ball folklòric autòcton de Santa Margarida i els Monjos, creat l'any 1996, que representa l'estreta relació entre la indústria, la pagesia i el riu Foix. És un ball singular, que va néixer amb la voluntat de fer un ball propi reflectint la història del municipi.

A partir del ball principal es presenten tots els components, després el riu s'uneix amb la pagesia i finalment, després d'una disputa entre el riu i la indústria, s'uneixen tots en una rotllana en senyal de germanor. Aquest ball és el més especial de tots i té un acompanyament amb gralles creat especialment per a ell.

Pel que fa al vestuari, es distingeix segons els elements que representa cada dansaire. Qui representa el riu: camisa blanca, faixa blava amb picarols i faldilla amb forma d'aigües i collaret. Qui representa la pagesia: camisa blanca, faixa taronja amb picarols, faldilla de flors i barret de palla. Qui representa la indústria: camisa blanca, faixa blau marí, faldilla de ratlles i mocador al cap. Tothom porta espardenyes negres.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

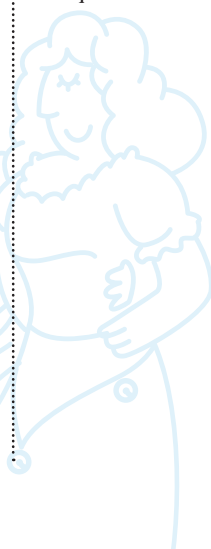
Dotze: quatre rius, quatre indústria i quatre pagesia.

La música:

Acompanyament de gralles i timbal.

Dances i coreografies:

Ball del Foix llarg
Ball del Foix curt
Les Majorales
El mocador
Ball pla
El quadrat

Ball de cintes

El ball de cintes es va incorporar al folklore de Santa Margarida i els Monjos l'any 1981 per iniciativa d'algunes famílies del poble amb el nom de ball de gitanes. Més endavant, per diferenciar-se del ball parlat de les gitanes, es va acabar anomenant ball de cintes.

Hi ha dos grups de cintes: els petits i els mitjans. La dansa es fa al voltant d'un pal del qual pengen vuit cintes, quatre de color vermell i quatre de color groc. Cada dansaire agafa la cinta per l'extrem i va fent voltes —cada color cap a un cantó diferent— seguint un patró de ziga-zaga. D'aquesta manera s'obté una trena al voltant del pal.

El ball següent, el ball de galurons, cada grup l'ha adaptat a la seva manera. En el grup de cintes petits, els balladors amb la cinta groga s'ajupen i els balladors amb la cinta vermella fan tombs al voltant del ballador ajupit. Després s'intercanvien els papers.

En el ball de les cintes mitjanes, els dansaires s'agafen les mans i imiten el moviment de la sardana, tot seguit s'ordenen en parelles i fan un ball semblant a la jota. Aquest mateix ball el fan individualment i mirant cap al pal. Al final d'aquesta ballada, els dansaires portadors de les cintes vermelles s'ajupen i els dansaires de color groc hi fan un cercle lent al voltant. Després s'intercanvien els rols i, finalment, tots fan una volta sobre si mateixos i saluden, a tall d'agraïment, a qui porta el pal.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

De vuit a dotze membres.

La música:

Acompanyament musical de gralles i timbal.

Vestuari:

Cintes petites: les nenes porten una faldilla catalana amb un mocador blau a la cintura i un mocador al cap. Els nens vesteixen pantaló curt blau marí i mocador verd també a la cintura. Tots porten samarreta blanca amb el pal dibuixat de cintes i calçat esportiu blanc.

Cintes mitjanes: les nenes porten una faldilla vermella i un llaç vermell i groc a la cua. Els nens vesteixen pantaló blanc amb betes grogues i vermelles trenades a la cama dreta, que figuren la mateixa trenada del pal. Tots porten samarreta blanca, les nenes amb una beta vermella i els nens amb un trenat al cantó esquerre de color vermell i groc.

Ball de gitanes

El ball de gitanes és una de les danses populars i tradicionals més antigues del país, tot i que al nostre municipi no va arribar fins a una data molt recent, el 2016.

16

Es tracta d'un ball tradicional de Catalunya i del País Valencià que es dansa al voltant d'un pal, des d'on surten unes vetes de colors groc i vermell que cada ballador —els gitanos i gitanes— subjecten a l'altra punta. A mesura que ballen al so de la gralla i el timbal, es van formant diferents trenes al voltant del pal. El pal és l'emblema del grup, coronat per un ram de flors del qual surten les cintes.

La dansa es considera una dansa parlada, ja que el text no és només un suport a la dansa, sinó que dona una gran importància a la posada en escena. El text del ball parlat diferencia personatges amb rols determinats dins del pal. La vestimenta fa que semblin d'ètnia gitana del segle XIX.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Disset.

La música:

Acompanyament musical de gralles i timbal.

Vestuari:

Nois: mocador al cap de diferents colors segons el ballador, armilla marró amb flors, camisa blanca amb coll ample lligada per la part del pit amb un cordill marró, faixes de colors diferents segons el ballador, pantaló blanc i espadenyes negres amb vetes.

Noies: tocat de flors al cap, camisa de màniga curta blanca, armilla marró amb flors, faldilles de colors diferents segons la balladora, enagos blancs i espadenyes negres amb vetes.

Ball de bastons

El ball de bastons dels Monjos va sorgir l'any 1981 amb la necessitat de celebrar el folklore català amb llibertat. El ball va ser fundat per un grup de nois joves, i vestien camals i faldilles blaves sobre pantaló i camisa blanca. Amb el pas dels anys, s'hi van anar incorporant noies, fins que el 1995 van conformar la totalitat del ball. En aquella època, es va modificar el vestuari i es va passar del blau al lila, color que encara caracteritza el ball actualment.

Cap a l'any 1999, les bastoneres que formaven el ball van gestionar i coordinar la creació d'un grup infantil. Amb la mateixa indumentària que el grup gran, el grup infantil va ser una atracció que va donar visibilitat al ball.

Cal destacar també que el ball de bastons dels Monjos està associat a la Coordinadora de Balls de Bastons de Catalunya, que anualment organitza una trobada nacional amb totes les colles de bastons del territori català. A més, durant l'any assisteixen a diferents trobades i aniversaris d'altres grups de bastons en què se'ls convida a participar.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Està format per 55 membres distingits en quatre grups segons l'edat.

17

La música:

Acompanyament musical amb gralles i timbal.

Dances i coreografies:

Tenen un repertori de diversos balls a ritme de cançons tradicionals: El febrer, Els maulets, El quadrat, Sant Ferriol, La boja, La pavana, El gegant del pi. El ball propi és Santa Margarida.

Vestuari:

Pantaló i camisa blanca.
Mocador florit i negre encreuat al pit.
Faixa negra.
Faldilla lila amb voraviu negre.
Camals liles amb picarols.
Espardenyes de tres vetes negres.
Bandera amb l'escut.

Ball de panderos

18

És un ball popular del Penedès. Es creu que pot ser d'origen aragonès, però també podria haver arribat procedent d'altres indrets del sud de Catalunya o del País Valencià. Es tracta d'un ball relativament modern: sembla que va aparèixer cap a mitjan segle XIX, de manera que no té els trets ancestrals d'altres balls.

El ball de panderos del municipi té una dansa exclusiva: l'Amadeu. Va ser encarregada per part de la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos amb motiu de l'estrena del ball l'any 2000. Tant la melodia com la coreografia es van crear per a l'ocasió.

Qui balla el ball de panderos vesteix pantalons i camisa blancs, mocador negre estampat amb flors vermelles i grogues encreuat damunt del pit, mocador negre estampat amb flors vermelles i grogues per decorar el cabell, que es pot dur en forma de diadema o de cinta, o bé es pot usar per cobrir la goma de la cua o el monyo. També incorporen una faixa negra, camals vermells amb picarols, faldilleta vermella amb voraviu negre, espadenyes de vetes i puntera negres.

El pandero està decorat amb cintes negres i vermelles.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

De vuit a setze membres.

La música:

Acompanyament musical de flabiol i tamborí.

Dances i coreografies:

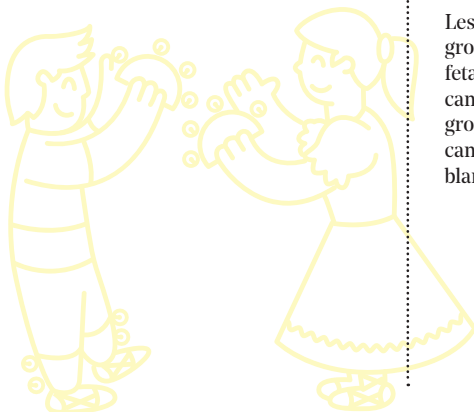
El Cercle
El Novel
La Patum
L'Amadeu

Ball de picarols

El ball de picarols va néixer l'any 2000, en un moment en què hi havia molta demanda per ballar el ball de panderetes. Les responsables que portaven els balls en aquell moment van decidir no deixar cap infant sense ballar i van crear el ball de picarols actual. Qualsevol nen o nena pot ballar picarols sempre que el mateix estiu de la Festa Major hagi acabat el curs de P3. Per tant, aplega infants d'entre tres i cinc anys.

L'any 2012, les responsables actuals, amb el suport d'altres companys, van crear el ball nou amb «La cançó de l'àliga», que consisteix a ballar en rotllana en petits grups de quatre o cinc dansaires, piquen les cames amb les mans i les enlairen perquè ressoni el picarol. *Si el picarol vols fer ressonar, vine a veure'l ballar!*

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Entre setze i divuit.

La música:

Acompanyament de gralles i timbals.

Dances i coreografies:

El cuc

El pont

El ball nou

Vestuari:

Els nens van vestits amb pantaló i camisa blanca, faixa groga, camals grocs i sabatilles blanques.

Les nenes porten faldilla groga amb sanefa blanca feta amb dent de rata, camisa blanca amb sanefa groga feta amb dent de rata, camals grocs i sabatilles blanques.

Ball de panderetes dels Monjos

20

El ball de panderetes és de creació vuitcentista, i inicialment el ballaven nois sols acompanyats de panderetes. L'any 1981 l'Ajuntament tenia moltes ganes i molt d'interès a fomentar el folklore i la cultura popular i, juntament amb gent del poble amb les mateixes idees i inquietuds i la col·laboració i la implicació del consistori, es van crear diversos balls, entre els quals el ball de panderetes. Va començar amb nenes balladores d'entre cinc i vuit anys amb molta il·lusió de formar part d'un ball folklòric i així participar a la Festa Major del poble.

Es va buscar una persona per ensenyar les diferents danses, es va dissenyar el vestit i les mateixes mares de les nenes balladores els van confeccionar. A la mateixa Festa Major de l'any 1981 es va estrenar el ball de panderetes, en el qual les nenes van ballant diferents danses mentre repiquen les panderetes ornamentades amb cintes de colors verds i blanques, tot seguint una melodia que les acompanya.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Un mínim de deu panderetes. Tot i que fa anys també hi ballaven nens, actualment les balladores són nenes d'entre cinc i vuit anys que ballen en dues files aparellades.

La música:

Les panderetes ballen seguint unes determinades melodies al so d'un grup de gralla i timbal, o també al so d'un flabiol.

Danses i coreografies:

La creu, El quadre
El *pasacalle* (o passada)
El ball nou (o jota)
Les estrelles petites i l'estrella gran, La serp, El cargol
Els platerets, El pont.

Vestuari:

Brusa blanca amb doble viu de dent de rata verda a la part de dalt.
Faldilla verda amb doble viu de dent de rata blanca a la part de baix.

Ball de panderetes de la Ràpita

Es tracta d'un ball de creació vuitcentista. A la Ràpita es ballen panderetes des del 2002, quan es va crear el grup amb l'objectiu de fer la cercavila de Festa Major més llúida i més participativa per part d'infants i joves.

Les nenes repiquen les panderetes mentre es formen diverses figures, i els diferents balls es marquen amb el so de les panderetes.

Les panderetes porten faldilla vermella amb dues vetes ondulades de color blanc a la part de baix, samarreta blanca de màniga curta amb dues vetes vermelles ondulades a cada una de les mànigues, espadenyes blanques de tres vetes vermelles, dues cintes vermelles i dues de blanques per als cabells. Toquen les panderetes ornamentades amb cintes blanques i vermelles lligades i penjant al voltant.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Deu.

La música:

Gralles i timbals.

Dances i coreografies:

Ballen les mateixes danses que el ball de panderos.

Les principals són:

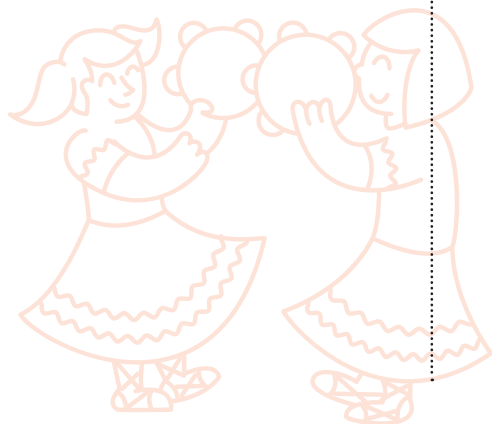
La passada

Les tres amoretes

La creu

El quadre

21

Ball de Cercolets

22

El ball de Cercolets és un ball exclusiu de les zones vinícoles de Catalunya i el País Valencià, des del seu origen. Antigament era un ball exclusiu d'homes que mirava de simular la construcció d'una bota en temps de verema. Es decoraven el cercols amb pàmpols i flors i anaven vestits amb roba blanca, sanefes, corbata, faixa i faldellí de color habitualment vermell.

L'origen del ball als Monjos es remunta a l'any 1981, però va desaparèixer una dècada després i fins el 2003 no es va recuperar. Des de llavors han sortit ininterrompudament per la Festa Major. Tant en una etapa com l'altra, el ball ha estat integrat sempre només per balladores.

L'objecte més característic del ball és el cercol, que està envoltat amb cotó blanc i va trenat amb cintes taronges i negres, que són els colors característics del ball.

A partir del 2003, les balladores anaven amb pantaló i camisa blancs, faixa negra, camals taronges amb picarols i mocador acabat amb punta taronja i voraviu negre. Des del 2018, quinze anys després de la seva recuperació, el vestuari està format per una brusa blanca amb detalls taronges, un faixí taronja amb picarols, una faldilla de flors amb un voraviu taronja i espadenyes negres.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

El nombre oscil·la entre deu i setze.

La música:

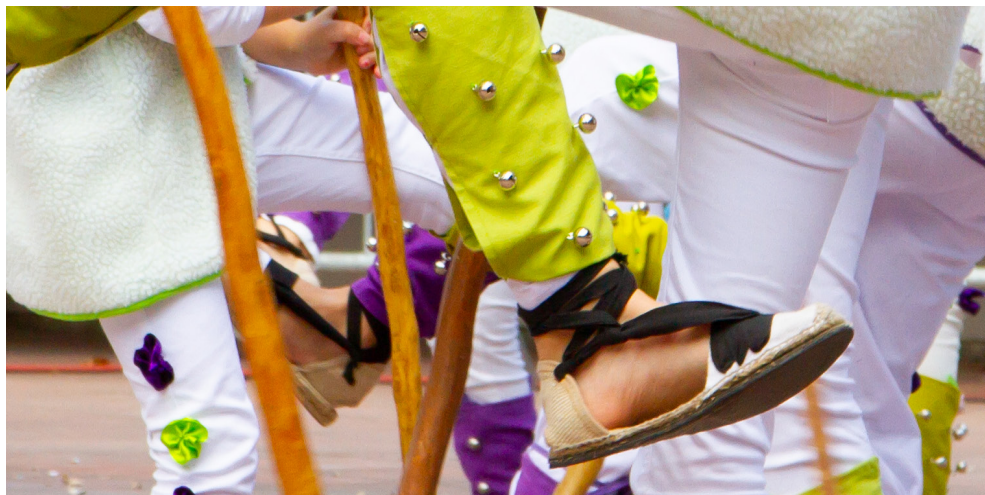
Tots els balls van acompanyats per gralles i timbal, o bé flabiol i tamborí.

Dances i coreografies:

Les dances més representatives del ball són:

La creu, El quadre, El pont, Els platerets, La serp, Les estrelletes, L'ou estrellat, El *pasacalles*.

Ball de pastoretes

L'inici del ball de pastorets es remunta a l'època medieval, tot i que al nostre municipi va introduir-se l'any 2011. Està format per un rabadà i la resta de pastoretes, i amb la dansa es representa un poble lluitant contra la ciutat. El rabadà de les pastoretes pronuncia un vers lloant la patrona des de dalt de la bota, una construcció que es fa posant els pals de la resta de les balladores els uns sobre els altres. El moment en què el rabadà és aixecat per la resta de les pastores, representa la victòria del poble i és per això que crida amb emoció aquest vers:

*Santa Margarida d'Antioquia,
patrona de la nostra població,
ompliu els carrers d'alegria,
i visca la FESTA MAJOR!*

Seguidament, el públic i la resta de les pastores responen al vers cridant "Visca!".

L'element principal del ball de pastoretes —sense el qual no es podria ballar— és un pal de fusta de més d'un metre de llargària que s'aguant amb totes dues mans. El pal es pica a terra i després amb el de les altres pastoretes, generalment per sota de la cama.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Actualment el ball l'integren trenta-tres noies en tres grups segons l'edat.

23

La música:

Tots els balls estan acompanyats per una mitja cobla: sac de gemecs, flabiol i tamborí.

Dances i coreografies:

Les danses més representatives són: El pont i bota, La barreja, El ball nou, El brindis i La serp.

Vestuari:

Barret de palla.
Camisa blanca.
Samarra
Faixa.
Pantalons llargs blancs.
Camalls amb picarols.
Espardenyes de tres vetes negres.
Els colors dels diferents complements són el verd pistatxo i el violeta.

Ball de diables dels Monjos Spantus

24

Els inicis del ball de diables dels Monjos Spantus, també coneguts com a Diables Spantus, es remunten a l'any 1980, quan una colla d'amics del municipi, en ple fenomen i difusió dels balls de diables a Catalunya, va decidir crear-ne una colla local. Disposats a ser un model històric i de tradició, van cercar suport i ajut per tal de conèixer de primera mà les peculiaritats que caracteritzen un ball de diables, i així poder crear i mantenir una identitat personal.

De manera progressiva, van anar decidint i creant els aspectes primordials del ball, com per exemple la tipologia de vestuari, un nom característic o bé quin seria l'anagrama que identificaria la colla. El ball de diables dels Monjos Spantus es va fer públicament per primera vegada, i amb molt d'èxit, a la Festa Major del 1980.

A partir d'aquesta actuació, la trajectòria de la colla va anar creixent de manera favorable i satisfactòria, ja que han estat diverses les sortides en què han participat fins a l'actualitat. Després de l'èxit de les diferents trobades, el ball de diables dels Monjos Spantus van decidir organitzar la VI Trobada de Diables de l'any 1986, que va aplegar setanta-quatre colles de diables, amb més de mil dos-cents diables de tots els Països Catalans.

L'any 1984 es va crear la colla infantil del Ball de diables dels Monjos Spantus formada per infants d'entre 6 i 15 anys juntament amb un nombrós grup de tabalers i tabaleres.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Entre diables i tabalers de grans i petits, uns noranta membres.

La música:

Acompanyament musical de tabals.

Vestuari:

Llucifer: la indumentària és la mateixa que els diables, però amb uns trets distintius. Porta una capa bicolor (vermella i negra) amb flames i l'anagrama de la colla i un barret de copa de color negre. Calça espadenyes de veta vermella i porta un ceptrot amb mànec de fusta de color negre.

Diablessa: porta un vestit de dues peces, cos i faldilla, de lona vermella i negra, i un barret, similar a una pamela, de color vermell i amb flames conjuntades amb la resta de la indumentària. Calça espadenyes de veta vermella i porta un ceptrot amb mànec de fusta de color vermell.

Diable: porta un vestit de tres peces, on els colors primordials són el vermell i el negre. La capa és de color negre amb flames i porta l'anagrama de la colla. Els pantalons són de color vermell i calça espadenyes de veta vermella. Porta una forca amb mànec de fusta de color vermell, que acaba amb tres varetes de ferro.

Abanderat: el vestuari és el mateix que el diable, però la forca té un mànec de fusta de color negre. A la part superior hi penja la bandera amb l'anagrama de la colla i acaba amb tres varetes de ferro.

Tabaler: porta un vestit de tres peces, amb els mateixos pantalons que el diable de color vermell, però sense flames ni el nom de la colla. A la part del cos porta una armilla de color negre amb caputxa. El tabal és de fusta, pintat de color negre setinat.

Ball de diables de la Ràpita

26

Va ser el 24 de juny de 1981, a la Trobada de Diables de Catalunya a l'Arboç, quan un grup de joves de la Ràpita, que hi assistien com a públic, es van engrescar per formar un ball de diables al seu poble. Aquests joves, motivats també per la situació d'inquietud cultural que llavors es vivia a la població, van convocar altres nois i noies i es van proposar tirar endavant la iniciativa d'aquest ball i actuar per la Festa Major d'agost.

Una de les idees que han caracteritzat la filosofia d'aquest ball a la població ha estat sempre el màxim respecte pel tradicionalisme d'aquesta manifestació cultural, motiu pel qual se n'han volgut mantenir els personatges i els elements característics, sense voler introduir elements poc adients que poguessin donar una visió errònia del que ha de ser, des d'un punt de vista seriós, un ball de diables.

És un ball parlat amb sàtires o «versots» i acte sacramental. Les sàtires són composicions poètiques de versos poca-soltes. Coincidint amb el primer diumenge d'agost, els diables de la Ràpita fan l'actuació més esperada en el marc de la Festa Major. Ho inicien amb la representació de l'acte sacramental del ball de diables de la Ràpita, segueix amb la lectura de les sàtires i acaba amb l'encesa de l'esperada gran actuació, la Fogardera.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Un total de seixanta-dos membres, entre els quals hi ha L·lucifer, la diablessa, el Pupuret (abanderat), fegoners, diables i tabalers. També trobem la figura de l'arcàngel per a l'acte sacramental.

La música:

Sis tabals tradicionals anomenats "diabló".

El ball de diables de la Ràpita té diferents tocs que són interpretats en funció de cada acte.

Dances i coreografies:

La cercavila
El pont
L'amanida
El bateig de foc
La Fogardera

Vestuari:

El Llucifer llueix casaca i pantalons de vermell, ribetejats en les mànigues i les cames per flames negres. La capa, amb una sobrecapa curta sobre les espatlles i folrada en negre i sense caputxa. Compta amb la incorporació d'un seguit d'elements iconogràfics, entre ells la màscara de foc.

La Diablesa es presenta amb faldilla i casaca negra, incorpora una armilla vermella i motius iconogràfics negres i vermells, també les icones gràfiques clàssiques.

El Pupuret porta casaca i pantaló negres, i els elements iconogràfics que decoren són en tons vermellosos. La seva forca duu la bandera del ball.

El grup de diables fa ús de camisa vermella. El pantaló i la capa són negres, i a la part del darrere de la camisa i la capa llueixen la màscara de foc en color negre i vermell respectivament. És la mateixa indumentària dels diables de la munició i el fogoner. Porten una forca tipus massa amb unes aletes de rat-penat a sobre.

Els tabalers i tabaleres vesteixen a partir del 2009 pantaló negre, camisa vermella i armilla negra amb caputxa i amb la màscara de foc a l'esquena. No porten capa. En els inicis de la colla portaven la mateixa vestimenta que la resta de diables.

Ball de diables infantil de la Ràpita Espurnes

28

La colla es va fundar el 1997. Va ser una iniciativa d'un grup de pares i mares que, davant les ganes de fer de diable dels seus fills i filles, van decidir tirar endavant el projecte amb molt d'esforç. La colla va néixer amb el nom de Les Espurnes i es vincula com una entitat més del Centre Cultural i Recreatiu (CCRR).

El ball va començar amb una vestimenta i unes forques totalment diferents del ball de diables de la Ràpita. Això sí, utilitzant-ne part de la simbologia i les figures.

Més tard, aprofitant un canvi de vestuari del ball de diables, la colla, ara sí, va adoptar la vestimenta i la simbologia tradicionals del ball de diables de la Ràpita, com també les forques amb les ales de ratpenat característiques.

El ball adopta la vestimenta tradicional del ball de diables de la Ràpita, amb camisa vermella, pantaló negre, capa negra amb banyes vermelles i la figura del foc etern estampada a la part posterior tant de la camisa com de la capa.

Les tres figures simbòliques, el Pupuret, la diablessa i L·lucifer, porten la vestimenta i unes forques totalment diferents i conserven els colors tradicionals: negre i vermell.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

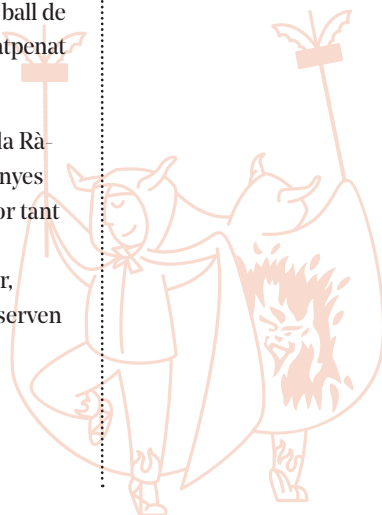
Una quarantena de nois i noies d'entre quatre i setze anys.

La música:

Tabals

Dances i coreografies:

Ballen amb el clàssic toc de timbal del ball de diables de la Ràpita.

Drac dels Monjos

El 1981 es va estrenar el primer i original drac dels Monjos. L'estructura del drac era un bidó metàl·lic i tres tubs de cartró per als caps, reomplerts amb paper i cartró i tot folrat amb fibra de vidre. Pesava 108 quilos i era molt semblant al drac actual.

Des d'aleshores no van parar de fer sortides arreu de la geografia catalana i fora, i fins i tot van participar en les Olimpíades de Barcelona del 1992.

Uns anys més tard i possiblement motivats per les ganes d'alleugerir el pes del primer drac, se'n va encarregar la construcció d'una rèplica tot conservant l'estètica i els trets de l'original. Aquest drac nou i que encara ara és l'actual, es va inaugurar el 1998 amb una gran festa amb tota la gent que hi havia estat relacionada des del seu inici.

Per celebrar-ne el trentè aniversari es va organitzar la I Trobada de Bestiari de Tres Caps del territori català, on el van acompanyar dracs de tres caps que hi havia aleshores. Per a aquesta diada tan especial es va recuperar el drac original construït el 1981.

El vestuari actual es va renovar el 2008 i consta de camisa ratllada beix amb els logos del drac brodats, pantalons beix amb el logotip del drac brodat, faixa negra, gorra amb visera negra i sabates negres.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Quinze persones. Hi ha un portador del drac.

Pes i característiques de la figura:

Pesa 82 quilos. Té nou punts de foc: dos a cada boca, als extrems de les ales i a la cua.

La música:

El 2008 es va adherir a la colla un grup de gralles que començaven a tocar aquell mateix any i que s'anomenen Grallers del Drac.

Dances i coreografies:

Es va compondre el 2008 una cançó de gralles per ser ballada amb el drac, anomenada «Dansa del foc», que es va estrenar per la Festa Major amb un ball coreografiat.

Des d'aleshores, les actuacions del drac sempre van acompanyades pels Grallers del Drac, que acompanyen les enceses amb músiques tradicionals de cercavila.

Drac juvenil dels Monjos

30

Al cap de diversos anys d'interès i de moltes ganes per part dels membres actuals de l'Associació del Drac, finalment el 2018, i aprofitant la coincidència de la celebració dels vint anys de l'estrena del drac actual dels Monjos, es va encarregar la construcció d'un drac juvenil.

El drac juvenil és peça similar al drac dels Monjos, però amb uns aires infantils, com si fos el seu descendent. Destaca per ser una amb creació de cara innocent, infantil i una mica trapella. Tres caps amb unes mirades simpàtiques, dues ales rectes com serien les d'un cadell i la cua encara per desenvolupar-se.

El drac es va presentar en societat el 30 de juny del 2018, acompanyat del drac gran i dels diables infantils Spantus, i un cop presentat es va fer el bateig de foc. Es va organitzar una trobada en la qual van ser convidats tres dracs infantils, per fer l'estrena pels carrers del poble.

Vestuari dels acompanyants del drac juvenil: polo gris amb el logotip del drac brodat, pantaló gris, faixa negra, barret "patumaire" negre amb el logotip del drac brodat.

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Deu.

La música:

Acompanyament musical amb les gralles dels Grallers del Drac.

Dances i coreografies:

Cada encesa va acompanyada de cançons tradicionals del folklore popular i els balladors/es fan ballar el drac al ritme d'aquesta música.

En ocasions especials també balla La dansa del foc, seguint una melodia composta expressament per al drac gran dels Monjos, els portadors/es es posen en dues fileres al costat del drac i comencen a ballar juntament amb qui porta el drac.

Dues bengales posades a cada boca exterior van cremant tota l'estona que dura el ball i, en acabar, els portadors/es encerclen el drac i li fan una salutació.

Drac de la Ràpita Sanabrot

La colla del drac de la Ràpita va néixer al final de l'estiu del 2004 amb la finalitat de crear un drac, el Sanabrot, per al poble de la Ràpita. És a partir de llavors que van començar a crear el drac, que va veure la llum l'últim diumenge del mes de juliol del 2006.

D'entre d'altres actes, ha participat a les Trobada de Bestiari a Sant Sadurní d'Anoia i Vilafranca del Penedès, a la Festa Major de la Ràpita i a la inauguració del local Antistiana l'any 2006.

Vestuari dels acompanyants del drac de la Ràpita: barret "patumaire" vermell, camisa negra amb l'escut brodat, faixa vermella, pantaló negre i espadenyes de set vetes vermelles

Fitxa tècnica:

Balladors/es:

Dinou membres.

Pes i característiques de la figura:

Llargada: 2,80 metres

Alçada: 2 metres

Amplada: 1,90 metres

Pes: 85 quilos

Color: diferents tonalitats de verd

La música:

Acompanyen el drac quatre timbalers i dos grallers.

Dances i coreografies:

El drac avança al so de diferents músiques tradicionals tocadres amb gralla i timbal. Quan fa la ballada, ho fa al so de La dansa del drac, fent cercles mentre la resta dels portadors se li situen al voltant en posició de genuflexió.

31

**AJUNTAMENT DE
SANTA MARGARIDA
I ELS MONJOS**